

Németh Katalin

A turkológia szolgálatában. A Hazai György Könyvtár

A 2016-ban elhunyt turkológus, orientalista, Hazai György professzor gazdag szellemi és kulturális örökséget hagyott az utódokra, az utókorra. Ennek az örökségnek egyik megnyilvánulása az a könyvtár, melyet lányai gondoskodása a magyar és nemzetközi kutatók és érdeklődők számára elérhetővé tett. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információtudományi Intézet, valamint a Török Filológiai Tanszék hallgatóinak segítségével rendezett és feltárt állomány Hazai professzor egykori otthonában kapott méltó elhelyezést. A tanulmány bemutatja a gyűjtemény feldolgozásának lépéseit, a projekt során felmerült kérdéseket és tanulságokat.

Tárgyszavak: magánkönyvtár; turkológia; gyűjteményszervezés; nemzetközi együttműködés

Bevezetés

Hazai György, turkológus, orientalista, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja 2016-ban hunyt el. A nemzetközileg is jól ismert professzor szakmai és baráti kapcsolatai világszerte megmutatkoznak, és a hátrahagyott gyűjtemény kapcsán is megjelennek. 2016. október 25-én Bakuban az Azerbajdzsáni Tudományos Akadémia (Azerbaijan National Academy of Sciences, ANAS)¹ és a mellette működő Központi Tudományos és Információs Könyvtár (Central Library of Science)² megemlékezést és konferenciát szervezett az első azerbajdzsáni turkológiai kongresszus kilencvenedik évfordulójának ünnepén, mely alkalommal Hazai professzorról is megemlékeztek. A konferencia anyaga 2017-ben nyomtatott és elektronikus formátumban³ is megjelent, melyből több példányt is kapott a Hazai Könyvtár. Hazai György könyvgyűjtő szenvedélye nemcsak saját könyvtárát, hanem más intézmények gyűjteményét is gazdagította. Nem véletlen, hogy a hagyatékban talált duplumok egy része Bakuba került, hiszen Hazai professzor már korábban ajándékozott egy jelentős gyűjteményrészt a bakui akadémiai könyvtárnak, melyet az intézmény munkatársai fel is dolgoztak és digitalizáltak.

Hazai György lánya, Hazai Kinga azzal a kéréssel kereste meg Kiszl Pétert, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Könyvtár- és Információtudományi Intézetének (ELTE BTK KITI) igazgatóját 2016 decemberében,

hogy segítséget kérjen édesapja egyedülállóan gazdag gyűjteményének rendezéséhez és feltárásához.⁴ A munka 2017 januárjában kezdődött informatikus könyvtáros és turkológus hallgatók közreműködésével. A 280 doboznyi dokumentum átválogatása után a fellelt duplumokat az edinburgh-i *St. Andrews Egyetem*⁵ és az Azerbajdzsáni Akadémia Központi Könyvtára kapta meg. Ugyanazon év márciusától a katalógizálás is elindulhatott a *Monguz Kft.*⁶ által fejlesztett *Qulto* integrált könyvtári rendszer segítségével.⁷ A Hazai György Könyvtár végül 2017. május 25-én nyílt meg Budapesten a Közraktár utcában.⁸

Hazai György pályája

Hazai György (1. ábra) 1932-ben született Budapesten. 1950-től az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának muzeológia–orientaliztika szakos hallgatója, mely időszakra a 2018-ban megjelent memoárjában így ír: „A Török Tanszéken éveken át egyszemélyes évfolyamot alkotva voltam tanítványa a nemzetközi turkológia nagyjainak, Németh Gyulának és Fekete Lajosnak.”⁹ Az ELTE-n egyetemi doktori, a Magyar Tudományos Akadémián pedig akadémiai doktori címet szerzett. Utóbbinak 1982-től levelező, majd 1995-től rendes tagja lett. Számos alkalommal utazott külföldre, többször hosszabb időt töltve ott. 1955–1956-ban a *szófia* egyetemen¹⁰ taníthatott turkológiát, 1963–1982 között pedig a berlini *Humboldt Egyetem*¹¹ előadója volt, miközben a *Német Tudományos Akadémia*¹² munkájában is tevéke-

nyen részt vett. Hazatérve 1984-től 1990-ig az *Akadémiai Kiadó* főigazgatójává nevezték ki. A kilencvenes évek elején újabb külföldi feladat várta: 1992-ben az új *Ciprusi Egyetem Turkológiai Intézetének*¹³ létrehozása, melyről visszaemlékezésében így vallott: „A görög–török ellentétek szigetén, a görög oldalon kellett megalapítanom a turkológiát.”¹⁴ A magyar kulturális és tudományos élet aktív támogatójaként 2002-ben az *Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem*¹⁵ alapító rektora lehetett.¹⁶

1. ábra Hazai György a Közraktár utcai lakásban dolgozószobájában (a képet Hazai Cecília bocsátotta rendelkezésre)

Elsősorban a török népek és nyelvek történetét kutatta, valamint foglalkozott oszmán–török nyelvi és történeti források kiadásával is. Ez a kettős érdeklődés tükröződik a hátrahagyott gyűjteményben is. „Megújította az oszmán–török nyelvemlékek elemzési módszerét: bevezette a numerikus vizsgálati módszert és kialakította a nyelvtörténeti periodizáció kritériumrendszerét. Nevéhez fűződik a turkológia bibliográfiai kézikönyvének, illetve kurrens bibliográfiájának megteremtése.”¹⁷ Számos publikáció fűződik nevéhez, nemcsak szerzőként,

hanem szerkesztőként is dolgozott több kiadványon, könyvsorozaton és folyóiraton.¹⁸ Tagja volt több tudományos testületnek, és az évek során számos hazai és nemzetközi díjat és kitüntetést kapott, mint például a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje, a Német Szövetségi Köztársaság Nagy Érdemkeresztje és a Török Köztársaság Érdemrendje. Rendkívüli életműve és külföldön végzett tudományos munkássága révén méltán vívta ki az egyik nemzetközileg leginkább elismert magyar turkológus címét.¹⁹

A tudománynak szentelt élet tükröződik magán-könyvtárának összetételében is. A figyelemreméltó orientalisztikai gyűjtemény a jövőben is hasznos kiindulópont lehet a keletkutatók számára, ezért a professzor lányai, Hazai Cecília és Hazai Kinga 2016-ban elhatározták, hogy a hagyatékából láto-gatható és kutatható szakkönyvtárat hoznak létre.

A gyűjtemény rendezése, gyűjteményrészek

Hazai György a budapesti Közraktár utcai lakásában töltötte utolsó éveit, itt volt magánkönyvtára is, ezért minden szempontból az volt a legraktikusabb választás, ha a gyűjtemény továbbra is itt maradhat. Azonban a második emeleti lakást fel kellett újítani és átalakítani a könyvtári funkció betöltéséhez.²⁰ A lakásban lévő könyvespolcokat is modernizálni kellett, és újakat készíttetni, ahogy ez a későbbiekben kiderült.

A Hazai György Könyvtár a *Hazai György Orientalisztikai Alapítvány* támogatásával valósulhatott meg, melynek kuratóriumi elnöke *Fodor Pál*, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának főigazgatója, a kuratórium tagjai továbbá *Barbara Kellner-Heineke*, a Freie Universität Berlin professzora és *Hóvári János*, korábbi törökországi nagykövet. Az alapítvány mellett számos más szervezet²¹ és magánszemély segíti a kezdeményezést, hogy a szakkönyvtár a turkológiával foglalkozó nemcsak hazai, hanem külföldi szakemberek számára is magas szintű szolgáltatásokat nyújthasson. A könyvtári munkafolyamatok szakszerű elvégzéséhez megfelelő felkészültséggel rendelkező szakemberekre volt szükség, ezért az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információtudományi Intézete és Orientalisztikai Intézete kapcsolódott be a projektbe. A projektben való részvétel nagy presztízszt jelentett az egyetem számára, mindamellett kiváló gyakorlati lehetőséget nyújtott az informatikus könyvtáros szakon tanuló és a turkológiát hallgató

diákok részére. A két szakról érkező hallgatók biztosították, hogy mind a könyvtárszakmai ismeretek, mind a nyelvi kompetencia megfelelő lesz a gyűjtemény rendezéséhez és a feldolgozáshoz. A résztvevőket *Németh Katalin*, a KITI egyetemi adjunktusa²² koordinálta. A Könyvtár- és Információtudományi Intézet mindig is kiemelt jelentőségűnek tartotta, hogy a hallgatók az egyetemi elméleti és gyakorlati képzés mellett a számos szakmai gyakorlat alatt megismerkedhessenek a különböző könyvtártípusokban előforduló munkafolyamatokkal, sajátosságokkal. A több mint ezer szakmai gyakorlat, melyet elsősorban az intézet szakmai együttműködő partnereinél végeznek a gyakornokok, kiváló lehetőséget teremtenek nemcsak arra, hogy a hallgatók elmélyíthessék tudásukat, hanem egyúttal a könyvtárakat is segítik a munkaerő-utánpótlás kiválasztásában.²³

2016. december 1-jén Hazai Kinga tartott tájékoztatót a gyűjteménnyel kapcsolatos tervekről informatikus könyvtáros és turkológus hallgatók előtt,²⁴ majd a munka 2017. január 7-én²⁵, Hazai György halálának első évfordulóján kezdődött meg a professzor egykori Közraktár utcai felújított lakásában. A hallgatók ekkor kezdték kipakolni a 280 doboznyi gyűjteményt, ahogy a 2. ábrán is látható. Ekkor

dönteni kellett, hogy hova és milyen rendszerben kerülnek a dokumentumok, másrészt állomány-apsztást is végre kellett hajtani. A kötetekről még nem állt rendelkezésre semmilyen lista vagy katalógus, előzetesen csak a kéziratok leválogatása történt meg, így az említett dobozokban jellemzően kizárólag könyvek és folyóiratok voltak.

A rendelkezésre álló három szobában ekkor még csak kettőben voltak polcok, de már ekkor látni lehetett, hogy szükség lesz további könyvespolcokra. Végül, noha Hazai György professzor következetes gyűjtőmunkája révén a gyűjtemény kötetei nagyrészt egyértelműen az orientalisztika területét járják körül, mégis az átláthatóság miatt szükséges volt kisebb részegységek meghatározására. Épp a helyhiány elkerülésének érdekében első feladat a duplumok leválogatása volt, így ekkor közel 700 kötetet küldhetett a könyvtár két Hazai György professzor szívéhez közel álló intézménynek: az egyik az edinburgh-i St. Andrews Egyetem, a másik pedig az Azerbajdzsáni Akadémia Központi Könyvtára. Azonban nemcsak a két könyvtár örülhetett az állománygyarapodásnak, hanem a projektben résztvevő hallgatók is kaphattak az őket érdeklő kötetekből. A duplumok megtalálását megkönnyítette, hogy már eleve különböző témakörök szerint csoporto-

2. ábra A hagyaték kicsomagolása, átválogatása
(Fotó: Németh Katalin, 2017. január 8.)

sítottuk a dokumentumokat, mivel a legfőbb tudományterületeket sejtteni lehetett. A duplumokkal kapcsolatban a projekt elején megegyeztünk abban, hogy a könyvtár nem gyűjt másodpéldányokat. Azonban kivételt jelentett, ha egy könyv több kiadásban van meg, vagy ha a könyv ugyanazon kiadásából több dedikált példány kerül elő, akkor mindegyik marad. A dedikáció tényét a katalógusban folyamatosan jelöljük, így már közel ezer dedikált kötet található a gyűjteményben.

Az első két hétvégén 3 turkológus és 11 könyvtáros hallgató, valamint 4 további önkéntes segítette a gyűjtemény előzetes áttekintését. Hogy milyen mértékű nemzetközi összefogás, érdeklődés kíséri a projektet, mi sem bizonyítja jobban, hogy már a második hétvégén számos magasrangú vendég tette tiszteletét, sőt akár be is kapcsolódott a munkába. 2017. január 28-án *Alattin Temür*, a Török Köztársaság Nagykövetségének első beosztottja, őexcellenciája *Vilajet Guliyev*, az Azerbajdzsán Köztársaság nagykövete,²⁶ őexcellenciája *Selda Cimen*, nagykövet asszony, Észak Ciprus állandó

képviselőjének képviselője, valamint *Özcan Küçükcavus H. Pinar* asszony, a TIKÁ Budapesti Program koordinációs Iroda Program koordinátora volt az alakuló könyvtár vendége.

Az állomány legnagyobb részét a szakirodalmi kötetek adták, melyek Hazai György egykori dolgozószobáját (3. ábra) teljes egészében betöltték. A dokumentumokat szakrend szerint rendeztük, így az Egyetemes Tizedes Osztályozás főcsoportjai szerinti kategóriákba soroltuk, miközben a tartalmi feltárás tárgyszavazással történt. A főcsoportokon belül a kötetek betűrendben kerültek a polcokra. A feldolgozás során, ha kiderült egy-egy kötetről, hogy az első rendezésnél nem kapott megfelelő besorolást, módosítottuk, és a témája szerint helyeztük el. Ennek oka legtöbbször az idegennyelv vagy a pontos témáról kevésbé tájékoztató cím lehetett. Hazai György íróasztala mellett a dolgozószoba számos eseménynek adott helyet a könyvtár hivatalos bemutatása óta, melyekről a későbbiekben még lesz szó.

3. ábra **Hazai György egykori dolgozószobája**
(fotó: Varga Petra, 2018. november 28.)

A dolgozószobából nyíló második, ún. dunai szobában (4. ábra) két kisebb gyűjtemény, az időszaki kiadványok és a kézikönyvek találhatóak. Két dolgot feltétlenül érdemes megemlíteni a dunai szobával kapcsolatban: itt kapott helyet 2017. április 27-én *Sajora Chasancanovától*, egykori taskenti doktóránusától a 80. születésnapjára²⁷ kapott kaftánja. Ugyancsak ebben a helyiségben a kaftán alatt van egy különálló könyvespolc, melyen a *Klaus Schwarz Verlag*²⁸ kiadványai sorakoznak. A berlini évek alatt ismerkedett meg Hazai György *Klaus Schwarz*, fiatal turkológussal, akivel jó barátság alakult ki, és aki több kötetét is megjelentette sorozatában. Klaus Schwarz korai halála után, közös jóbarátjuk, *Gerd Winkelhane* folytatta a közös kiadványok megjelentetését, és 2018 szeptemberében bekövetkezett haláláig szoros kapcsolatot ápolva a Hazai családdal támogatta a könyvtár megvalósulását. Neki köszönhetően továbbra is megkapja a könyvtár a kiadó köteteit. A barátság és tisztelet jele, hogy külön polcon találhatóak a Klaus Schwarz Verlag kötetei.

A harmadik helyiségnek csak az egyik sarkába kerültek polcok, így ez a helyiség lett a szépirodalmi olvasóterem. Itt található egy üvegajtós szekrény is, amelyben a különleges és az 1850 előtt megjelent kötetek, illetve Hazai György kitételei és egyéb, az emléke előtt tisztelgő tárgyak láthatók.

Nemzetközi katalógus

A Hazai György Könyvtárban a dobozok tartalmának áttekintése során megtörtént az állomány apasztásának nagy része. Nemcsak a duplumokat válogattuk ki, hanem előkerült néhány olyan dokumentum is, melyek nem illettek a gyűjtőkörbe. Utóbbi kevésbé volt jellemző, inkább később a feldolgozás során derült ki egy-egy kötetről, hogy még sem tartoznak a gyűjtőkörbe. A projekt kezdetén a feldolgozás formájáról és eszközéről is dönteni kellett, a becsült 10 000 kötethez végül a Monguz Információtechnológiai Kft. Qulto integrált könyvtári rendszerét választottuk.

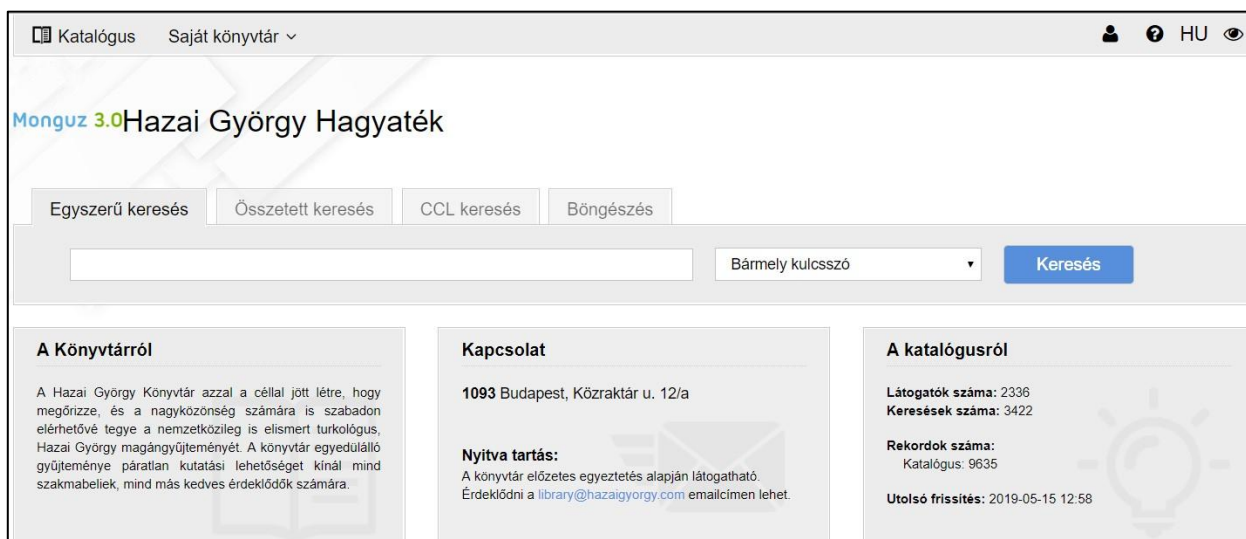
4. ábra A Duna felőli szoba a folyóiratokkal
(fotó: Varga Petra, 2018. november 28.)

2017. március 8-án a Monguz Kft. két képviselője, *Pancza János*, a nemzetközi csoport vezetője és *Gizem Gültekin*, a törökországi terület vezetője vett részt azon a megbeszélésen, melyen az integrált könyvtári rendszerről, elsősorban a nyelvi lehetőségekről egyeztetünk *Varga Dániel*, a Hazai

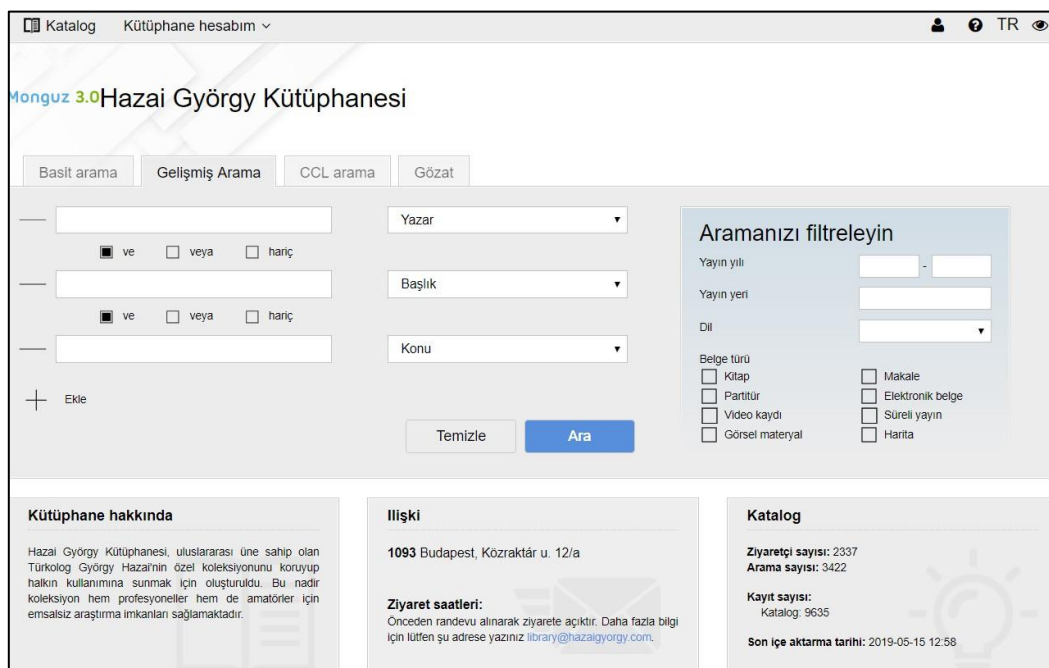
György Könyvtár rendszergazdájának részvételével (5. ábra). Kezdetből fogva kiemelt jelentőségű volt, hogy a könyvtár nemzetközi legyen, ezért a honlap természetesen angol nyelven is elérhető, a katalógusnál²⁹, viszont szempont volt a török nyelv is (6., 7. ábra).

5. ábra **Megbeszélés a Monguz Kft. képvisőivel**
(Németh Katalin, KITI; Gizem Gültekin és Pancza János, Monguz; Varga Dániel, HGyK rendszergazda, fotó: Hazai Kinga, 2017. március 8.)

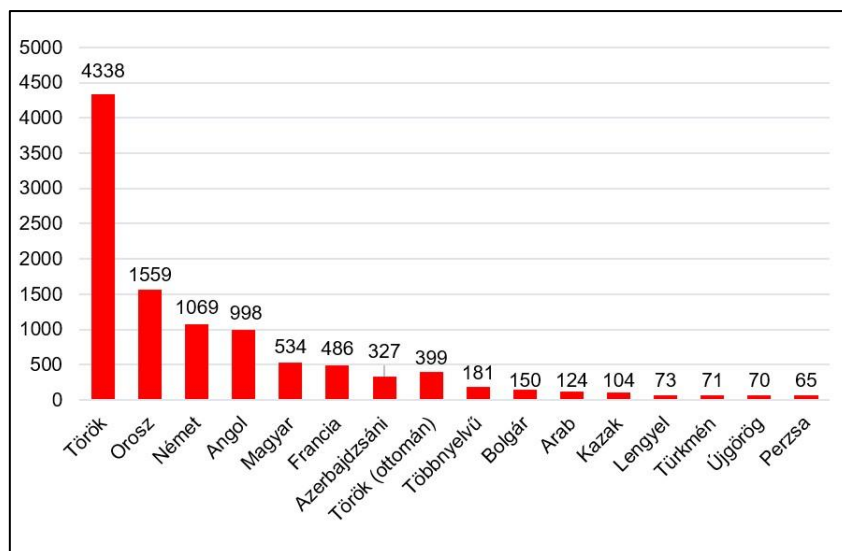
6. ábra **A Hazai Könyvtár online katalógusának magyar nyelvű nyitólapja**

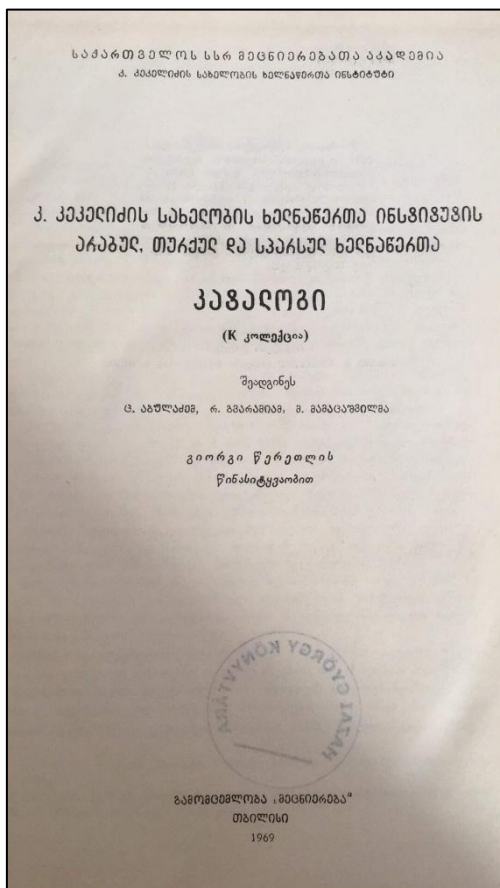
7. ábra Összetett keresés a Hazai Könyvtár katalógusának török nyelvű felületén

Az állomány feldolgozásakor nélkülözhetetlen volt a turkológus hallgatók nyelvtudása, ugyanis a számos idegennyelv gyakran állította kihívás elé a katalogizáló kollégákat. A Hazai Könyvtár állománya nyelviileg rendkívül heterogén, ami a feldolgozás mellett a visszakereshetőséget is nehezíti. A 8. ábrán a teljesség igénye nélkül látható, hogy a könyvtárban, mint turkológiai szakgyűjteményben a török nyelvű dokumentumok aránya a legnagyobb, de emellett 60 más nyelv is megtalálható,

melyek közül néhányat mindössze egy-egy kötet képvisel. Mindvégig fontosnak tartottuk, hogy minél többféle módon legyenek rögzítve az egyes adatok, így a könyvtár katalógusában 2019 márciusában elérhető 9600 rekord például cirill betűkkel is kereshető. A 9. ábra egy grúz nyelvű kötet címlapja, melynek főcímét az eredeti grúz karakterekkel is megjelenítettük, ahogy azt a 10. ábra is mutatja, valamint a kötet orosz címe is elérhető.

8. ábra A Hazai Könyvtár dokumentumainak nyelvi megoszlása³⁰

9. ábra Arab, török és perzsa kéziratok katalógusa³¹

Monguz 3.0 Házai György Hagyaték

< Vissza a találati oldalhoz > 1./1 >

Teljes Részletes MARC MARCXML Cédula RIS Letöltés

Cím: K'at'alogi k. kekelidzis sakhelobis khelnats'erta institutis arabul, turkul da sp'arsul khelnats'erta : k'olektsia Catalogue of the Arabic, Turkish and Persian manuscripts in the Kekelidze Institute of the Manuscripts, Georgian Academy of Sciences

Szerzőségi közlés: sheadgines Ts. Abuladzem, R. Gvaramiam , M. Mamatsashvilma

Egyéb cím: კატალოგი ქ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის არაბულ, თურქულ და სპარსულ ხელნაწერთა : K კოლექცია
Каталог арабских, тюркских и персидских рукописей института рукописей им. К. С. Кекелидзе : коллекция K

Személynév: Abuladze, Tsisana A

További személynév: Gvaramija, R. V
Mamacasvili, M. G

Kiadás helye: Tbilisi

Kiadó neve: Mecniereba

Megj. éve: 1968

Terjedelem, fizikai jellemzők: VIII, 199, [5] p ; 27 cm

10. ábra A grúz kéziratkatalógus rekordja a Házai Könyvtár online katalógusában

A könyvtári katalógusok másik nyelvi kérdése alapvetően a tárgyszavakkal kapcsolatban jelentkezik, a felhasználói célcsoportok differenciálásával. A nemzetközi nyitás egyik alapfeltétele a gyűjtemény és az információk hozzáférhetővé tétele minél több nyelven. Ezt a célt szolgálja, hogy a honlap kezdettől fogva angolul is elérhető, a könyvtári katalógus viszont párhuzamosan három nyelven, magyarul, angolul és törökül is használható. Az integrált könyvtári rendszer, a Qulto online katalógusának felülete magyar, angol, német, román és török nyelvű, a keresés alapértelmezett nyelve az angol. Az egyes authority fájlok angol nyelvűek.³² Az eredményes keresés egyik feltétele, hogy a személynév mindig ugyanabban az egységes, szabványos alakban kerüljön a katalógusba,³³ de mindez igaz a földrajzi nevekre, valamint a tárgyszavakra is.

A feldolgozást szerettük volna felgyorsítani a rekordok importálásával más katalógusokból, azonban a kezdeti tapasztalatok azt mutatták, hogy az online elérhető katalógusok, így például török katalógusok³⁴, melyekben a Hazai Könyvtár állományának egy része megtalálható, számos esetben igényeltek utómunkálatokat, javításokat, és gyakran tárgyszavakat sem rendeltek a dokumentumokhoz.

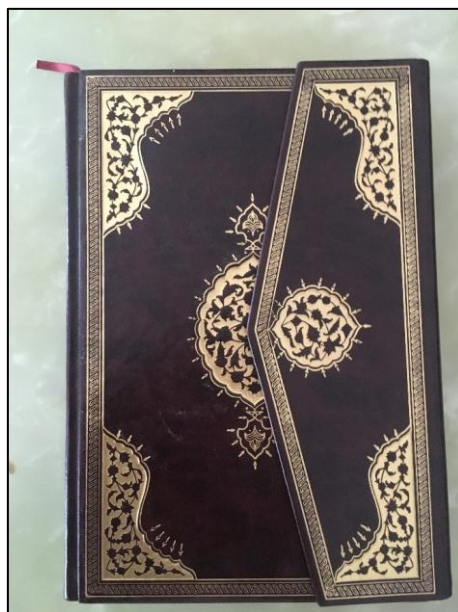
Számos kötet nemcsak a tartalma, de a kötése, illusztrációja miatt is különleges. A 11. ábrán látható a 15-16. század fordulóján élt török tengernagy és térképész, Piri Reis (1465/70-1554) hajózási könyvének a 2014-es faksimile kiadása. A *Tengerek könyve* (Kitab-ı Bahriye) több mint 200 térképet tartalmaz, miközben részletesen foglalkozik a navigációval, a széljárásokkal, tengeráramlásokkal (12. ábra).

A szakkönyvtár lehetséges felhasználói elsősorban a turkológiával és az orientalisztikával foglalkozó szakemberek és egyetemi hallgatók. Utóbbiaknak kedvez a könyvtár elhelyezkedése is, mivel Budapesten, a Közraktár utcában, több egyetemhez közel található (pl. ELTE, Corvinus, PPKE, KRE). A Hazai György Könyvtár alapfeladatai között szerepel épp ezért: korlátozottan nyilvános és bejelentkezés alapján használható, gyűjteményét fejleszt, feltárja és rendelkezésre bocsátja, segíti az oktatásban részt vevők információs ellátását és a tudományos kutatást. A gyűjtőkori szabályzat e feltételek mentén a következőket tartalmazza:

„Fő gyűjtőkör

- a.) általános turkológia;
- b.) oszmanisztikai és általános nyelvészet;

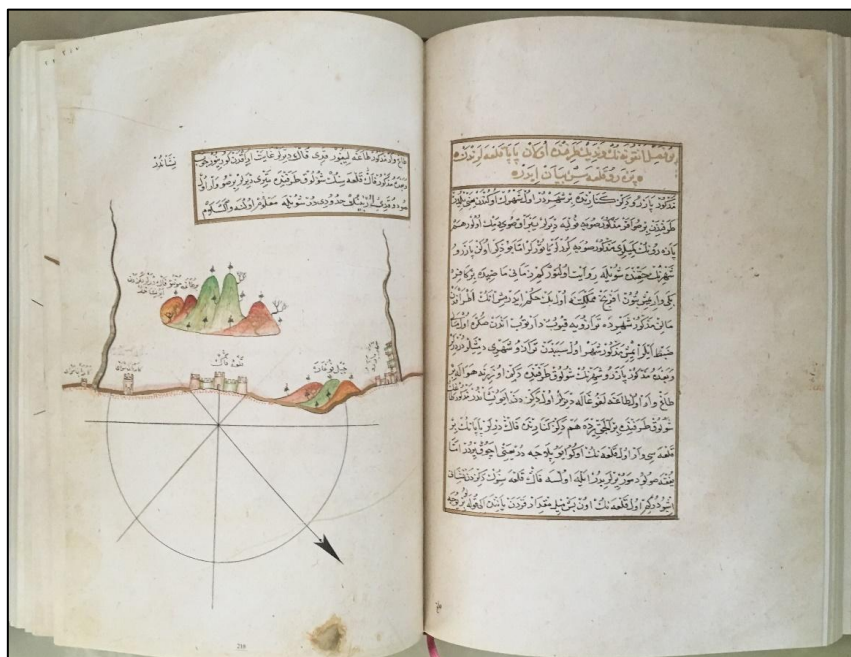
- c.) oszmán kori és általános történelem;
 - d.) turkológiai bibliográfiák;
 - e.) irodalomtörténet;
 - f.) történelem és irodalomtörténeti forráskiadások;
- Mellék gyűjtőkör:
- a.) művészettörténet;
 - b.) etnográfia;
 - c.) vallás;
 - d.) politikatudomány;
 - e) török és közép-ázsiai vonatkozású szépirodalom.”³⁷

11. ábra Piri Reis Tengerek könyvének borítója³⁵

A szabályzatban az is olvasható, hogy a könyvtár nem törekszik további gyarapításra. A folyamatosan érkező friss folyóirat-számokat és az ajándékként kapott dokumentumokat azonban, amennyiben a gyűjtőkörnek megfelelnek, feldolgozza és megőrzi. A dokumentumok típusa szerint könyveket, időszaki kiadványokat (pl. hírlap, folyóirat, évkönyv, konferenciakötet), egyéb szöveges (pl. kutatási jelentések, disszertációk, szakdolgozatok) és elektronikus dokumentumokat gyűjt. Az információhordozó típusa szerint nyomtatott, elektronikus és számítógépes hordozók is elérhetők.

Jelentős a könyvtár folyóirat-gyűjteménye, számos folyóirat teljes évfolyamai megtalálhatók, mint a *Varlık* török hetilap hetven évre visszamenően és a *Türk Dili* című török nyelvészeti folyóirat kötetei. A Hazai György iránti tisztelet jeleként néhány kiadó továbbra is megküldi folyóirata legfrissebb számait (pl. *Türk Dili*, *Bilig*, *Journal of the American Oriental Society*), így ezek is elérhetők a könyvtárban. A

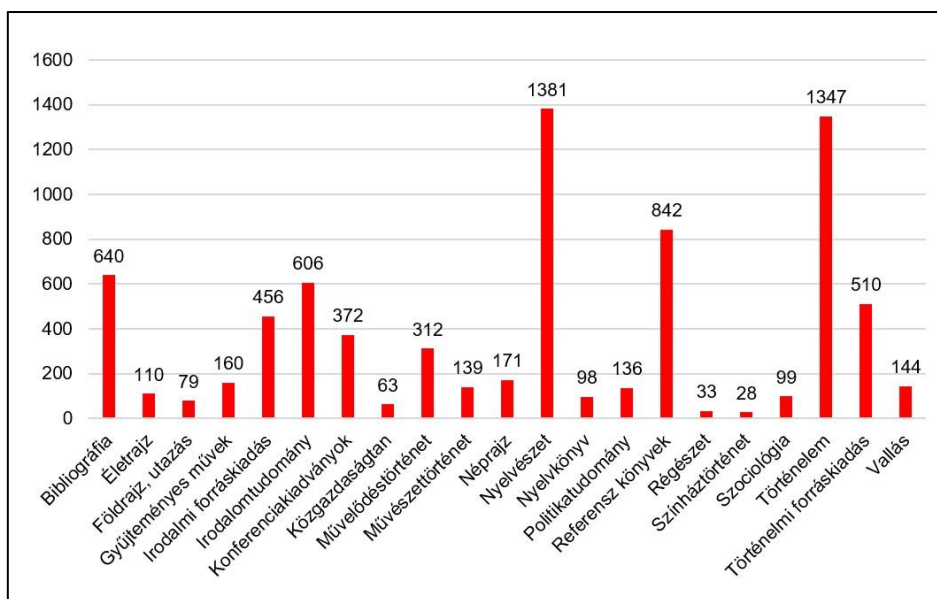

12. ábra Piri Reisz Tengerek könyvének egy oldala³⁶

hiányzó kiadványok pótlására is volt példa, köszönhetően az adományozóknak, akiket szintén a professzor iránti megbecsülés motivál. Így például a Belleten című folyóirat elmaradt számait Hóvári János – az intézmény finanszírozását segítő alapítvány tagja – ajánlotta fel a könyvtár számára.

A feldolgozott közel 10 000 kötet 80%-a szakirodalom, melynek tudományterületi megoszlását mutat-

ja be a 13. ábra, amelyen látható, hogy legnagyobb arányban nyelvészeti és történelmi témájú dokumentumok vannak a gyűjteményben, ami megfelel Hazai György legfőbb érdeklődési területeinek. Számos irodalomtudományi monográfia, történelmi és irodalomtörténeti forráskiadás, bibliográfia és konferenciakiadvány szerepel a kötetek között.

13. ábra A szakirodalom tudományterületek szerinti megoszlása

Számos kisebb témakör esetében felmerült a kérdés, van-e értelme külön kezelni, így például a színháztörténet (28 kötet) vagy a régészet (33 kötet), ahogy a két nagy csoport, a nyelvészet (1381 kötet) és a történelem (1347 kötet) szintén kérdés lehet, kell-e kisebb csoportokra bontani. A feldolgozás során törekedtünk a minél gazdagabb tárgyszókészlet használatára, de hosszabb távon még szükséges tovább árnyalni az egyes kötetek leírását, így például minél gazdagabb tárgyi mel-léklettel rendszert kialakítani.

A tudományos irodalom mellett szintén jelentős mennyiségben van jelen a török és közép-ázsiai szépirodalom is, mely külön teremben lett elhelyezve (15. ábra). A szalonban 2018-tól egy Zeta szkennert segíti a munkát.

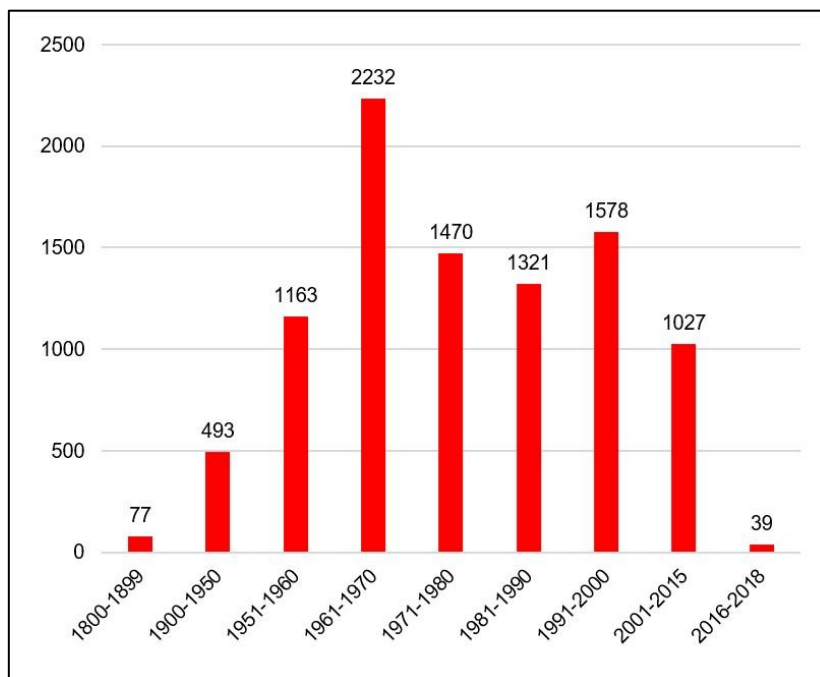
A feldolgozott könyvek között 1837-es a legkorábbi, azonban a 14. ábrán jól látható, hogy a 19. századból és a 20. század első feléből mindössze az állomány 6%-a származik. Az ötvenes évektől azonban folyamatos a gyarapodás, a hatvanas évek, azaz a berlini időszak jelenti a legnagyobb kiugrást. 114 kötet kiadási év nélkül jelent meg. 2016 és 2018 között, Hazai György professzor halála után 39 kötettel bővült az állomány, a tanulmány írásakor is van még olyan újonnan érkezett, feldolgozatlan doboz a Klaus Schwarz Verlagtól, mely teljes sorozatot rejt.

A rendezés és feldolgozás során a két legnagyobb nehézség, amivel a projekt résztvevői szembesültek, a helyhiány és a soknyelvűség. A kettő gyakran együttesen okozott meglepetést, hiszen a projekt kezdetén kialakított tematikus csoportok, ha nem is változtak az elmúlt két év során, azonban olykor finomhangolásra szorultak. Jelenleg az újonnan bekerülő kötetek feldolgozása és a régi rekordok kiegészítése, szükség esetén javítása zajlik.

Kulturális és közösségi központ

A könyvtáraknak a 21. században egyszerre kell a dokumentum- és információszolgáltató szerep mellett tudásmegőrző, kultúrákövetítő és közösségépítő szerepet is felvállalni. A multifunkciós könyvtárkép³⁸ számos eleme tetten érhető a Hazai Könyvtár gyakorlatában.

A szakmai közösség létrehozásához és mind a hazai, mind a nemzetközi kulturális kapcsolatok kialakításához jó úton jár a gyűjtemény, hiszen már eddig is számos rendezvény számára biztosított helyszínt. 2017. május 25-én a könyvtárnak otthont adó épület előtti emléktábla-avatás során a Hazai György barátai és a tudományterület szakemberei közösen emlékeztek meg a turkológus professzorról, és járták be a könyvtárat.³⁹ A délutáni rendezvényt az Andrassy Egyetemen szervezett szakmai konferencia előzte meg.

14. ábra A Hazai Könyvtár dokumentumainak megjelenési ideje

2017. szeptember 21-én ismét egy kulturális rendezvénynek adott otthont a könyvtár, amikor *Şakir Fakılı*, Törökország akkori budapesti nagykövete, a Hazai György Könyvtárnak adományozta a *Magányos minarett* című festményét.⁴⁰ Ebből is látszik, hogy az intézmény számára különösen fontos a kulturális örökség megőrzése és a török-magyar kulturális kapcsolatok építése, mivel ez szívügye volt Hazai György professzornak is.

Számos könyvbemutató követte az említett rendezvényeket:

- 2017. november 7. Hamza Gábor: Török-magyar jogászkapcsolatok.⁴¹
- 2018. május 16. Hazai György: Ellenszélben – szélárnyékban.⁴²
- 2018. december 7. Guliyev, Vilayet: Azerbajdzsán a párizsi békekonferencián, 1919-1920.⁴³

A legtöbb rendezvényre elsősorban Hazai György egykori dolgozószobájában kerül sor, de a szép-

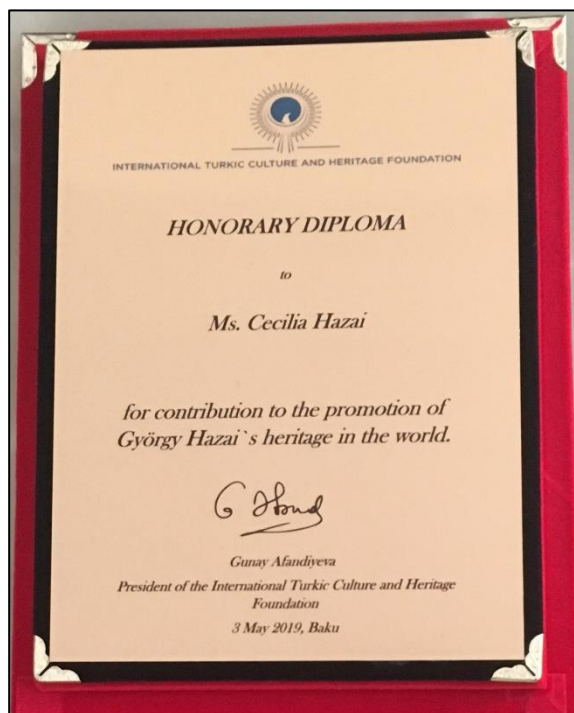
irodalmi köteteknek helyet adó szalont is rendszeresen használják a vendégek. Így például a közösségi jelleget erősíti, hogy 2018 januárja óta a könyvtár szépirodalmi olvasóterme (15. ábra) a *Türkinfo Alapítvány*⁴⁴ által szervezett nyelvtanfolyamoknak ad otthont, de a távlati tervek között szerepel az is, hogy egyetemek kihelyezett órákat tarthassanak a helyszínen.

A könyvtár előzetes bejelentkezés után látogatható és kutatható, s amennyiben szükséges a lakásban van egy hálószoba, ahol a kutatók megszállhatnak. Szolgáltatásai között szerepelnek magas színvonalú reprográfiai eszközök (nyomtató, fénymásoló, szkennel), a hosszú távú tervek szerint pedig az állomány egy részét digitalizálni fogják. 2019-től a projekt egyik állandó tagja, a KITI 2018-ban végzett hallgatója, Varga Petra dolgozik főállású könyvtárosként a Hazai György Könyvtárban.

15. ábra A szalon a szépirodalmi kötetekkel
(fotó: Varga Petra, 2018. november 22.)

Május 3-án megkapta első nemzetközi elismerését a gyűjtemény, amikor Hazai Cecília átvehette Bakuban az *International Turkic Heritage and Culture Foundation* szakmai konferenciáján az édesapja örökségének gondozásáért adományozott kitüntetést (16. ábra). Hazai Cecília szerint az elismerés édesapjának, a gyűjtemény alapítójának, Hazai Györgynek, testvérének, az alapítvány létrehozójának és gondozójának, Hazai Kingának és az ELTE BTK informatikus könyvtáros és turkológus hallgatóinak együttesen szól.⁴⁵

16. ábra Nemzetközi elismerés a Hazai-örökség számára

Összegzés

A Hazai György Könyvtár létrehozására irányuló projekt első fejezete lezárult, azonban a résztvevők számára számos tanulsággal szolgált, valamint olyan kapcsolatok alakultak, melyek biztosítják, hogy hosszabb távon is ki-ki visszatérjen egy rendezvényre, vagy épp segíteni néhány újabb feladatban. A projekt lehetőséget biztosított a nyelvi sokszínűség és a tematika miatt a szakmák közötti együttműködésre, hiszen turkológusok és könyvtárosok dolgoztak együtt hónapokon keresztül. A kölcsönös együttműködés mindvégig megvalósult, a két szakma képviselői tanították és segítették egymást. Az informatikus könyvtáros hallgatók számára tökéletes szakmai gyakorlat volt, az elméletben megismert gyűjteménymenedzsment-

kérdéseket és a formai és tartalmi feltárás kihívásait hétről-hétre megtapasztalhatták. Az ELTE Könyvtár- és Információtudományi Intézete nagy hangsúlyt fektet a hallgatók gyakorlatközpontú képzésére, melyet a számos együttműködő partnerintézmény⁴⁶ is támogat. A Hazai Könyvtár projektje megmutatta, hogyan lehet hagyatéki gyűjteményt a nemzetközi tudomány szolgálatába állítani, miközben a részt vevő hallgatóknak nemcsak szakmai ismeretei, hanem a turkológusok, kiadókkal és számos illusztris vendéggel való találkozás során kapcsolati tőkéjük is bővíthetett.

Hivatkozások

- 1 Azerbaijan National Academy of Sciences. <http://science.gov.az/>
- 2 Central Scientific Library of ANAS. <http://mek.az/>
- 3 Macaristan türkologiyasi, Georq Hazai və Azərbaycan: Akademik Georq Hazainin xatiresinə. Bakı, „Elm və təhsil”, 2017. 112 p.
- 4 NÉMETH Katalin: Többnyelvű keresési lehetőségek az online könyvtári katalógusokban. In: Kiszl Péter – Csík Tibor szerk. Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2018. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet, 2018. 199-206. p. <http://dx.doi.org/10.21862/vkkv2018.199>
- 5 University of St. Andrews, Edinburgh. <https://www.ed.ac.uk/>
- 6 Monguz Kft. <https://qulto.eu/>
- 7 Hazai György Könyvtár. <http://www.hazai Gyorgy.com/konyvtar/>
- 8 TAKÁCS Erzsébet: Könyvtár a turkológia szolgálatában. www.kultura.hu/konyvtar-turkologia és Intézetünk közreműködésével megnyitott Hazai György könyvtára. ELTE LIS: <http://elte-lis.blogspot.com/2017/05/intezetunk-kozremukodesevel-megnyitott.html>
- 9 HAZAI György: Ellenszélben szélárnyékban: memóár. Budapest, Vámbéry Polgári Társulás, 2018.9. p.
- 10 Turkic and Altaic Studies. Sofia University “St. Kliment Ohridski” https://www.uni-sofia.bg/index.php/eng/the_university/faculties/faculty_of_classical_and_modern_philology/departments/turkic_and_altaic_studies
- 11 Das Institut für Asien- und Afrikawissenschaften (IAAW). Humboldt-Universität zu Berlin. <https://www.iaaw.hu-berlin.de/de>
- 12 Leibniz-Sozietät der Wissenschaften zu Berlin e.V. <https://leibnizsozietat.de/>

- ¹³ Department of Turkish Studies and Middle Eastern Studies, University of Cyprus. <https://ucy.ac.cy/tms/index.php/en/> A honlapon a professor emeritusok között olvasható Hazai György neve, rövid életrajza és publikációs listája. <https://ucy.ac.cy/tms/en/staff/professors-emeritus>
- ¹⁴ HAZAI György: Ellenszélben szélárnyékban: memoir. Budapest, Vámbéry Polgári Társulás, 2018. 10. p.
- ¹⁵ Andrassy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem. <https://www.andrassyuni.eu/hu/>
- ¹⁶ Emléktáblát avattak Hazai György tiszteletére: 85 éves lenne a nemzetközi hírű akadémikus. http://www.ferencvaros.hu/index0.php?name=hir_17_0526_HazaiGy_emlektabla
- ¹⁷ A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825-2002: I. kötet: A-H. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ – Tudománytár, 2003. 492. p.
- ¹⁸ HAZAI György publikációs listája. <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10000810>
- ¹⁹ Emléktáblát avattak Hazai György tiszteletére: 85 éves lenne a nemzetközi hírű akadémikus. http://www.ferencvaros.hu/index0.php?name=hir_17_0526_HazaiGy_emlektabla
- ²⁰ HAZAI Kinga szóbeli közlése alapján [2018. március 26.]
- ²¹ Például a Turkish Cooperation and Coordination Agency (TIKA). <https://www.tika.gov.tr/en>
- ²² A KITI hallgatói már korábban is részt vettek könyvtári állomány rendezésében, 2004-től a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény kialakításában, feldolgozásában segítettek. Erről részletesen: NÉMETH Katalin: A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény. = Könyvtári Figyelő, 57. évf. 4. sz. 2011. 774-778. p. http://epa.oszk.hu/00100/00143/00081/pdf/EPA00143_Konyvtari_Figyelo_2011_4_774-778.pdf és NÉMETH Adél: Polcra kerültek a kötetek = Vas népe, 49. évf. 181. sz. 2004. aug. 4. 7. p; VOJNOVICS Viktória: Korszerű raktárba kerül a gyűjtemény : több száz éves köteteket helyeznek biztonságba = Vas Népe, 54. évf. 177. sz. 2009. júl. 30. 3. p.; MERKLIN Tímea: Gyűjteményrendezés a tetőtérben : domonkos szerzetesek hagyatékaiból is gyűjtöttek könyveket = Vas népe, 55. évf. 177. sz. 2010. júl. 31. 3. p.
- ²³ KISZL Péter: Könyvtártudomány elméletben és gyakorlatban - intézményi együttműködés az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 61. évf. 7-8. sz. 2014. 251-266. p. és KISZL Péter: Tudományos örökség és gyorsuló fejlődés - könyvtárosképzés az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. = Könyvtári Figyelő, 61. évf. 4. sz. 2015. 443-462. p.
- ²⁴ Hazai György könyvtára – projektindító tájékoztató. ELTE LIS: <http://elte-lis.blogspot.com/2016/12/hazai-gyorgy-konyvtara-projektindito.html>
- ²⁵ A Hazai Könyvtár rendezéséről rendszeres képes beszámolók láthatók a könyvtár honlapján: <http://www.hazaiagyorgy.com/konyvtar/>
- ²⁶ Macaristan türkologiyasi, Georq Hazai və Azərbaycan: Akademik Georq Hazainin xatirəsinə. Bakı, „Elm və təhsil“, 2017. 86-88. p.
- ²⁷ HAZAI György: Ellenszélben szélárnyékban: memoir. Budapest, Vámbéry Polgári Társulás, 2018. 323-324. p.
- ²⁸ Klaus Schwarz Verlag. <https://www.klaus-schwarz-verlag.com/>
- ²⁹ Hazai György Könyvtár OPAC. <https://opac.hazaiagyorgy.com/search/-/search/clearform>
- ³⁰ A könyvtár állományában a következő nyelveken található dokumentum: acehs, albán, altaji, angol, arab, azerbajdzsáni, baskír, bolgár, bosnyák, csagatáj, cseh, csuvas, dán, finn, francia, görög, grúz, héber, hindi, holland, horvát, japán, kabil, karacsáj-balkár, Karakalpak, katalán, kazah, kínai, kirgíz, kumük, kurd, latin, lengyel, litván, macedón, magyar, moldovai, mongol, német, nogaj, olasz, orosz, örmény, perzsa, portugál, roman, spanyol, szanszkrit, szerb, szlovák, tadzsik, tatár, tibeti, török, török (ottoman), türkmén, ujjgur, ukrán, urdu, üzbec.
- ³¹ ABULADZE, Tsisana A. – GVARAMIJA, R. V. – MAMAČASVILI, M. G.: K'at'alogi k. kekelidzis sakhelobis khelnats'erta institutis arabul, turkul da sp'arsul khelnats'erta : k k'olektsia. Catalogue of the Arabic, Turkish and Persian manuscripts in the Kekekidze Institute of the Manuscripts, Georgian Academy of Sciences. Tbilisi, Metsniereba, 1969. 199 p.
- ³² A nyelvi kérdésekről részletesen: NÉMETH Katalin: Többnyelvű keresési lehetőségek az online könyvtári katalógusokban. In: Kiszl Péter – Csík Tibor szerk. Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2018. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információ-tudományi Intézet, 2018. 199-206. p. <http://dx.doi.org/10.21862/vkkv2018.199>
- ³³ KÖNTÖS Nelli: Szerzők nyomában : a könyvtári szabványok szerepe az intézményi publikációs adatbázis névkezelési stratégiájában. = Könyvtári Figyelő, 58. évf. 2. sz. 2012. 255-279. p.
- ³⁴ TO-KAT, a török közös katalógus. <http://www.toplukatalog.gov.tr/>
- ³⁵ PIRI REIS: Kitab-i Bahriye. Ankara, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014. 426 p.
- ³⁶ Uo. 218-219. p.

- ³⁷ A Hazai György Könyvtár gyűjtőköri szabályzata, 2017.
- ³⁸ KISZL Péter: Könyvtárak a közösségért – New Yorkban. = Tudományos és műszaki tájékoztatás, 61. évf. 9. sz. 2014. 316. p.
<http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/433/10493>
- ³⁹ TAKÁCS Erzsébet: Könyvtár a turkológia szolgálatában.
www.kultura.hu/konyvtar-turkologia és Intézetünk közreműködésével megnyitott Hazai György könyvtára. ELTE LIS:
<http://elte-lis.blogspot.com/2017/05/intezetunk-kozremukodesevel-megnyitott.html>
- ⁴⁰ TAKÁCS Erzsébet: Török festmény a Hazai-könyvtárban.
<http://www.kultura.hu/torok-festmeny-hazai>
- ⁴¹ RÉVY Orsolya - TAKÁCS Erzsébet: A török-magyar jogász-kapcsolatokról.
<http://www.kultura.hu/torokmagyar>
- ⁴² Hazai György memoárkötetének bemutatója:
- ⁴³ Azerbajdzsán a párizsi békekonferencián. Könyvbemutató.
<http://www.hazaiGYorgy.com/azerbajdzsan/>
- ⁴⁴ Nyelvtanfolyam a könyvtárban.
<https://turkinfo.hu/torok-nyelvtanulas/>
- ⁴⁵ HAZAI Cecília emailüzenete. 2019. május 3.
- ⁴⁶ Az ELTE BTK KITI együttműködő partnereinek folyamatosan bővülő listája az intézet honlapján olvasható. <http://lis.elte.hu/>

Beérkezett: 2019. V. 20-án.

Németh Katalin

egyetemi adjunktus,
az ELTE BTK Könyvtár- és
Információtudományi Intézet
oktatás- és kreditfelelőse.
E-mail: nemeth.katalin@btk.elte.hu